

Recenzije i prikazi

Hrvoje Jurić

Iskušenja humanizma

Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb 2018.

Da je moguće reafirmirati i temeljito rastvoriti ideje humanizma, uz uočavanje proturječja ljudske egzistencije, individualno-moralne zagledanosti čovjeka u sebe i zapitanosti čovjeka o sebi i svojoj savjesti, kao i odgovornosti društva za sudbine mnogih, pokazuje nam se upravo u primjerima rehabilitacije humanizma i njegovih vrijednosti danas. Jedan od takvih dobrih primjera, s raspravom o važnim pitanjima suvremenog čovjeka, unutar i izvan granica njegovog, društvenog svijeta, otkrit ćemo u knjizi *Iskušenja humanizma* autora Hrvoja Jurića.

Postavljajući pitanje »Tko i što je čovjek?«, Jurić gradi svojevrsnu metodologiziranost filozofske provokacije, koja će u tematsko-problemskom smislu verificirati najvažnije teorijske naloge univerzalističkog humanizma »kao najčvršćeg temelja ili najšireg okvira za spašavanje i napredak čovječanstva«, kada se upravo smislenost ljudskog postojanja aksiomatizira promišljanjem čovjeka i njegove slobode. Ove su se vrijednosti u historijskom hodu i razvoju zapadnjačko-europske civilizacije iznova pretakale u postulate ljudskosti, iznjedrene iz slobode, jednakosti, pravednosti i solidarnosti. Naime, takvo iskušavanje humanizma Jurić direktno transponira i bez kompromisa konkretizira i (pret)postavlja iz teorijskog diskursa ka društvenom, institucionalnom i osobnom angažmanu – da bi se život i svijet učinili boljim – s preispitivanjem smisla i opravdanja raznovoljnih situacija i relacija u totalitetu čovjekova bivanja. Naime, autor će čitatelja ove studije, u holističkoj maniri kritičkog filozofsko-etičkog sagledavanja različitih društvenih, moralnih i kulturnih fenomena, (pro)voditi kroz teorijsku analizu različitih sfera ljudskog života, a potom upućivati na trebanje angažiranja u svijetu i akti-

vističkog konkretiziranja u odnosu na ono što čovjek jest, može i treba biti.

S ovim nadahnutim filozofskim štivom, predstavljenim u pet sadržajnih sklopova (»S ove i one strane humanizma«, »Misliti i djelovati utopijski«, »Refleksi filozofije prakse«, »Etika i politika slobode« i »Biti tijelom«), Jurić će, uz svoj prepoznatljiv filozofski izraz i teorijsko-etički konkretum, pomaknuti granice značenja već poznatih misaono-problemskih koordinata, jer nam na problemskoj razini knjiga ne samo nudi različita polja istraživanja nego nas također, u snažnom koloritu ozbiljno shvaćenih i temeljito promišljenih pojmova *universitas* i *humanitas*, upućuje na bitne suvremene izazove *univerzalističkog humanizma*, uz autorov poziv na njegovu konceptualizaciju, primjerice, kad se čitatelju nenametljivo sugerira da se ne treba baviti moralnim fenomenima radi njih samih, nego tako da se jasno i otvoreno legitimiraju pitanja iz područja istraživanja filozofskih, znanstvenih, umjetničkih, socijalno-političkih i kulturnih interesa i propitivanja s ciljem humaniziranja i uljudivanja životne stvarnosti. Bez takvog pristupa je, čini se, nemoguće, kako nam na više mjesta u svojoj knjizi pokazuje Jurić, da se reduciranjem danih fenomena na svijet iskustvenih nazora prikaže stvarnost unutar koje čovjek treba biti usmjeren prema odgovornosti za čovječanstvo, živi svijet i prirodu. Autor se tako pokazuje istinskim etičkim hermeneutom koji donosi jasne predodžbe ne samo o motrenju i relacioniranju humanističkih vrijednosti i »anti-vrijednosti« pretočenih iz filozofsko-misaonog medija u delte moralnog djelovanja nego i o fenomenima etičkog distanciranja u međuljudskim relacijama i moralnim provaulijama suvremenog društva. Jedna od bitnih poruka ove knjige jest da se samo kontinuirano djelotvornim ukazivanjem na različite oblike nesloboda, nerazumijevanja, kršenja ljudskih prava, ugrožavanja i dehumanizacije životnog prostora može ukazati na jednu od osnovnih pretpostavki izbjegavanja prekida kontinuiteta civilizacijskog razvoja, čemu nedvojbeno asistira sve veća virtualizacija

načina postojanja današnjeg *homo fabera*, kada je nadasve prisutno i pitanje (nužnog) duhovnog i fizičkog oblikovanja novih generacija, s ciljem projiciranja istinski humane budućnosti.

Svojim upečatljivim i vrlo pitkim načinom etičkog i humanističkog čitanja naše ljudske stvarnosti, Jurić nas, iako svjestan da govor o etici ne proizvodi moral, vodi prema tome da je funkcionalizirano obrazlaganje etike ukotvljeno u djelatnom stavu, odnosno da treba biti poziv na djelatne solucije otvorenog dokaza i ukaza, i to od osobne, preko društvene, do globalne razine samozagledanosti i samoupitanosti. U tom smislu, ova je knjiga poziv ne samo na otrežnjenje ili održanje nego i na unapređenje smislenosti postojanja. Ujedno, to je i zahtjev za ponovnim vraćanjem bitnim pitanjima i bavljenjem njima, kako bi se, s uvijek budnim humanističko-etičkim apelima nadilazilo i suhoparnost dezavuiranih teorijskih diskursa i dezavuirano filozofijsko moraliziranje. Samo se na taj način ne iznevjerava i dobro se može pratiti vlastito vrijednosno-humanističko kormilo, vođeno jakim moralnim rezonima koji se trebaju pretakati u smjele moralne iskaze, bez pretenzije da se bude sucem koji nameće rješenja. Odabir tako postavljene etičko-humanističke tematike i bavljenje po mnogo čemu odsudnim pitanjima bivanja i opstajanja ljudskog svijeta ukazuje nam ne toliko na autorovu težnju za pozornošću (da se u odljudivanju čovjeka mora iznova alarmirati na »tajming« moralnog osvješćenja u odnosu na bitna pitanja današnjice, koja čame u sjenci naizgled prećih i bližih pitanja i problema s kojima se suočavamo ili ne suočavamo), koliko na to da se humanistički (svjeto)nazori u misaonom hodu moralno-samospoznavne rezonantnosti jasno trebaju problemski univerbalizirati, kako i dokazuje Jurić, a što je nemoguće bez etičke dozvanosti i moralnog samoodziva pojedinaca i društava, kako bi se identificirali i rastvarali već poprilično zreli i prezentni moralni i društveni problemi današnjice.

Esko Muratović

Ivana Greguric

Kibernetička bića u doba znanstvenog humanizma

Prolegomena za kiborgoetiku

Hrvatsko filozofsko društvo, Pergamena, Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku, Zagreb 2018.

Knjiga Ivane Greguric dobro je došla i potrebna filozofijska studija o kibernetičkim bićima, popularnim kiborzima. S obzirom da se radi o aktualnoj i provokativnoj temi, knjiga o kiborzima na našem i inozemnom tržištu ne nedostaje. Međutim, ono čega do sada kod nas nije bilo je sustavan pregled problematike te strukturiran i utemeljen uvod u područje koje, kao što to i autorica čini, možemo zvati kiborgoetika. Ova opsežna studija iz pera dobro upućene autorice važan je doprinos razumijevanju i daljnjem razvoju kiborgoetike i srodnih područja. Nakon glavne rasprave podijeljene u 13 poglavlja, knjigu zaključuju intervjui koje je autorica vodila s nekima od najpoznatijih svjetski priznatih stručnjaka u ovome polju koji su, ponekad i svojim kontroverznim radom, trasirali razvoj kibernetičke tehnologije te potaknuli razvoj kiborgoetike.

U javnosti je vjerojatno najpoznatiji Kevin Warwick, koji je još 1998. – dakle točno 20 godina prije objavljivanja ove knjige – postao globalno poznat jer je sebi ugradio čip kojim je mogao upravljati uređajima koji su ga okruživali, mogao je npr. koristeći taj usađeni čip upaliti grijanje ili svjetlo. Kasnije je u sebe ugrađivao sve više sofisticirane čipove koji su, kako se i tehnologija razvijala, mogli činiti više radnji. Taj egzotični autor, jedan od najpoznatijih zagovornika razvoja povezanosti između čovjeka i tehnologije, na poziv autorice ove knjige gostovao je i u Zagrebu te izazvao nemalu pažnju. Među intervjuima na kraju *Kibernetičkih bića* nalazi se i onaj s Warwickom, a Warwick se pojavljuje i na početku knjige kao autor predgovora gdje mu se pridružuje i Rocci Luppicini. Dakle, istaknuti svjetski autori i na početku i na kraju ovoga izdanja ukazuju da je knjiga *Kibernetička bića* važna i na globalnoj razini.

Uklopljenost knjige u zbivanja na svjetskoj razini ističem i iz još jednog razloga – naime, autorica koju pohvaljuju istaknuti kiborgoetičari i transhumanisti nije njihova vjerna